

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2010 m. liepos 1 d.*

Byloje C-407/08 P

dėl 2008 m. rugsėjo 19 d. pagal Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnį pateikto apeliacinio skundo

Knauf Gips KG, buvusi *Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG*, įsteigta Iphofen (Vokietija), atstovaujama *Rechtsanwälte* M. Klusmann ir S. Thomas,

apeliantė,

dalyvaujant kitai proceso šaliai

Europos Komisijai, atstovaujamai F. Castillo de la Torre ir R. Sauer, nurodžiusiai adresą dokumentams įteikti Liuksemburge,

atsakovei pirmojoje instancijoje,

* Proceso kalba: vokiečių.

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurių sudaro kolegijos pirmininkas J. N. Cunha Rodrigues, teisėjai P. Lindh, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh ir A. Arabadjiev (pranešėjas),

generalinis advokatas J. Mazák,
posėdžio sekretorius K. Malacek, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2009 m. spalio 22 d. posėdžiui,

susipažinęs su 2010 m. vasario 11 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- ¹ Apeliaciniu skundu *Knauf Gips KG*, buvusi *Gebriüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG* (toliau – *Knauf* arba apeliantė), prašo panaikinti 2008 m. liepos 8 d. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismo sprendimą *Knauf Gips prieš Komisiją* (T-52/03, toliau – skundžiamas sprendimas), kuriuo šis teismas atmetė jos ieškinį dėl 2002 m. lapkričio 27 d. Komisijos sprendimo 2005/471/EB dėl EB sutarties 81 straipsnio

taikymo procedūros prieš BPB PLC, *Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG*, *Société Lafarge SA* ir *Gyproc Benelux N.V.* (Byla Nr. COMP/E-1/37.152 – Gipso plokštės) (OL L 166, 2005, p. 8; toliau – ginčijamas sprendimas) panaikinimo.

Teisinis pagrindas

- 2 1962 m. vasario 6 d. Tarybos reglamento Nr. 17, Pirmojo reglamento, įgyvendinančio Sutarties [81] ir [82] straipsnius (OL 13, 1962, p. 204; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 3), 15 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Komisija gali priimti sprendimą taikyti įmonėms arba įmonių asociacijoms baudas nuo 1 000 iki 1 000 000 apskaitos vienetų arba didesnes, bet ne didesnės kaip 10 % kiekvienos iš pažeidime dalyvaujančių įmonių praėjusių verslo metų metinės apyvartos, jeigu tyčia arba dėl neatsargumo:

- a) jos pažeidžia Sutarties [81] straipsnio 1 dalį arba [82] straipsnį <...>

<...>“

Faktinės bylos aplinkybės

- 3 Pirmosios instancijos teismas faktines ginčo aplinkybes skundžiamame sprendime apibendrino taip:

- „1 Ieškovė *Knauf* <...> gamina ir parduoda statybines medžiagas iš gipso.
- 2 Ieškovė yra pagal Vokietijos teisę įsteigta komanditinė ūkinė bendrija. Visos jos dalys priklauso 21 *Knauf* šeimos nariui ir įmonei, kuri turi kitų keturių narių dalis. Savo turtu atsakantys tikrieji bendrijos nariai yra B ir C.
- 3 Susipažinusi su gauta informacija 1998 m. lapkričio 25 d. Komisija atliko patikrinimus, apie kuriuos iš anksto nebuvo pranešta, aštuonių gipso plokščių sektoriuje veikiančių įmonių patalpose, įskaitant ieškovės ir kitų *Knauf* grupės įmonių patalpas. 1999 m. liepos 1 d. ji atliko patikrinimus kitų dviejų įmonių patalpose.
- 4 Tuomet pagal Reglamento Nr. 17 <...> 11 straipsnį Komisija išsiuntė prašymus pateikti informaciją įvairioms suinteresuotosioms įmonėms. Komisija prašė pateikti informaciją apie per 1998 m. lapkričio mėn. ir 1999 m. liepos mėn. patikrinimus šių įmonių patalpose rastus dokumentus. *Knauf* į šį prašymą atsakė 1999 m. rugsėjo 14 dieną.
- 5 2001 m. balandžio 18 d. Komisija pradėjo administracinę procedūrą ir priėmė pranešimą apie kaltinimus, kurį skyrė įmonėms *BPB plc* [toliau – BPB] ir *Knauf*,

Société Lafarge SA (toliau – *Lafarge*), *Etex SA* ir *Gyproc Benelux NV* (toliau – *Gyproc*) [toliau – pranešimas apie kaltinimus]. Suinteresuotosios įmonės pateikė rašytines pastabas ir joms buvo leista susipažinti su Komisijos tyrimo medžiaga įrašius jos kopiją į kompaktinį diską, kuris joms buvo nusiųstas 2001 m. gegužės 17 dieną.

- 6 Į pranešimą apie kaltinimus ieškovė atsakė 2001 m. liepos 6 d. laišku.
- 7 2001 m. liepos 17 dieną įvyko klausymai. Dalį savo paaiškinimų BPB ir *Gyproc* pateikė uždarame posėdyje.
- 8 2001 m. rugpjūčio 10 d. laišku bylą nagrinėjantis pareigūnas perdavė ieškovei nekonfidencialias BPB ir *Gyproc* dokumentų versijas.
- 9 2001 m. rugpjūčio 20 d. laišku ieškovė paprašė leisti susipažinti su visais dokumentais, pridėtais prie bylos po to, kai buvo nusiųstas kompaktinis diskas ir, visų pirma, su kitų į administracinę procedūrą įtrauktų įmonių atsakymais į pranešimą apie kaltinimus.
- 10 2001 m. rugsėjo 7 d. bylą nagrinėjantis pareigūnas nusiuntė ieškovei tris papildomus dokumentus, kuriuos *Lafarge* perdavė Komisijai po 2001 m. liepos 17 d. klausymų.

- 11 2001 m. rugsėjo 11 d. Komisija atmetė 2001 m. rugpjūčio 20 d. ieškovės prašymą leisti susipažinti su kitais bylos dokumentais.
- 12 2002 m. lapkričio 19 d. bylą nagrinėjantis pareigūnas parengė savo ataskaitą.
- 13 2002 m. lapkričio 27 d. Komisija priėmė [ginčijamą] sprendimą.
- 14 [Ginčijamo] sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodoma:

„1 straipsnis

BPB <...>, *Knauf* grupė, <...> *Lafarge* <...> ir *Gyproc* <...> sudarydamos susitarimus ir derindamos veiksmus gipso plokščių sektoriuje pažeidė [EB] 81 straipsnio 1 dalį.

Pažeidimas truko:

- a) BPB <...> atveju: vėliausiai nuo 1992 m. kovo 31 d. iki 1998 m. lapkričio 25 d.;
- b) *Knauf* [grupės] atveju: vėliausiai nuo 1992 m. kovo 31 d. iki 1998 m. lapkričio 25 d.;

c) <...> *Lafarge* <...> atveju: vėliausiai nuo 1992 m. rugpjūčio 31 d. iki 1998 m. lapkričio 25 d.;

d) *Gyproc* <...> atveju: vėliausiai nuo 1996 m. birželio 6 d. iki 1998 m. lapkričio 25 d.;

<...>

3 straipsnis

Už 1 straipsnyje nurodytą pažeidimą toliau išvardytoms įmonėms skiriamos tokios baudos:

a) BPB <...> – 138,6 mln. eurų;

b) <...> *Knauf* <...> – 85,8 mln. eurų;

c) <...> *Lafarge* <...> – 249,6 mln. eurų;

d) *Gyproc* <...> – 4,32 mln. eurų.

<...>“

15 [Ginčijamame] sprendime Komisija konstatavo, kad nagrinėjamos įmonės dalyvavo vykdant vieną tęstinį pažeidimą, kurį sudarė toliau nurodyti susitarimai ar suderinti veiksmai:

- BPB ir *Knauf* atstovai susitiko 1992 m. Londone (Jungtinė Karalystė) [toliau – susitikimas Londone] ir išreiškė bendrą norą stabilizuoti gipso plokščių rinkas Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje ir Beniliukse,

- nuo 1992 m. BPB ir *Knauf* atstovai sukūrė keitimosi informacija dėl jų pardavimų masto Vokietijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos ir Beniliukso rinkose sistemą, prie kurios prisijungė *Lafarge*, o vėliau *Gyproc*,

- BPB, *Knauf* ir *Lafarge* atstovai ne vieną kartą iš anksto informavo vieni kitus apie kainų padidinimą Jungtinės Karalystės rinkoje,

- reaguodami į ypatingus pokyčius Vokietijos rinkoje, 1996 m. BPB, *Knauf*, *Lafarge* ir *Gyproc* atstovai susitiko Versalyje (Prancūzija), 1997 m. – Briuselyje (Belgija) ir 1998 m. – Hagoje (Nyderlandai), siekdami pasidalyti Vokietijos rinką ar bent ją stabilizuoti,

- BPB, *Knauf*, *Lafarge* ir *Gyproc* atstovai ne kartą keitėsi informacija ir susitarė dėl kainų padidinimo Vokietijos rinkoje 1996–1998 metais.

- 16 Apskaičiuodama baudą Komisija taikė Baudų nustatymo remiantis Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalimi ir EAPB sutarties 65 straipsnio 5 dalimi metodo gaires (OL C 9, 1998, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 171; toliau – gairės).
- 17 Nustatydama pradines baudas pagal pažeidimo sunkumą, Komisija pirmiausia padarė prielaidą, kad nagrinėjamos įmonės padarė labai sunkų pažeidimą, nes nagrinėjama veiksmis buvo siekiama užbaigti kainų karą ir stabilizuoti rinką, keičiantis konfidencialia informacija. Komisija taip pat konstatavo, kad šie veiksmai turėjo įtakos rinkai, nes nagrinėjamos įmonės užtikrino beveik visą gipso plokščių pasiūlą, o įvairūs karteliniai veiksmai buvo įgyvendinami labai koncentruotoje ir oligopolinėje rinkoje. Dėl atitinkamos geografinės rinkos aprėpties Komisija nusprendė, kad kartelis apėmė keturias pagrindines Europos bendrijos rinkas, t. y. Vokietiją, Jungtinę Karalystę, Prancūziją ir Beniliuksą.
- 18 Tuomet nusprendusi, kad tarp nagrinėjamų įmonių yra didelių skirtumų, Komisija jas vertino diferencijuodama ir šiuo tikslu rėmėsi nagrinėjamo produkto pardavimo apyvarta atitinkamose rinkose paskutiniaisiais ištisais pažeidimo vykdymo metais. Šiuo pagrindu BPB nustatyta 80 mln. eurų, *Knauf* ir *Lafarge* – po 52 mln. eurų, o *Gyproc* – 8 mln. eurų pradinės baudos.

- 19 Siekiant užtikrinti pakankamai atgrasantį baudos poveikį ir atsižvelgiant į įmonių dydį ir bendrus išteklius, *Lafarge* paskirta pradinė bauda buvo padidinta 100 %, t. y. iki 104 mln. eurų.

- 20 Tada, atsižvelgiant į pažeidimo trukmę, BPB ir *Knauf* nustatyta pradinė bauda buvo padidinta 65 %, *Lafarge* – 60 % ir *Gyproc* – 20 %. *Knauf*, *Lafarge* ir BPB atveju Komisija pažeidimą kvalifikavo kaip ilgos trukmės, o *Gyproc* atveju – kaip vidutinės trukmės.

- 21 Atsižvelgus į sunkinančias aplinkybes, BPB ir *Lafarge* paskirtos pagrindinės baudos dėl pakartotinumą buvo padidintos 50 %.

- 22 Tuomet dėl lengvinančių aplinkybių Komisija 25 % sumažino *Gyproc* paskirtą baudą, nes ji veikė kaip destabilizuojantis veiksnys, padėjęs apriboti kartelio poveikį Vokietijos rinkoje, ir neveikė Jungtinės Karalystės rinkoje.

- 23 Galiausiai pagal Komisijos pranešimo dėl baudų neskyrimo ar sumažinimo kartelių atvejais (OL C 207, 1996, p. 4 <...>) D skyriaus 2 dalį Komisija BPB paskirtą baudą sumažino 30 %, o *Gyproc* paskirtą baudą – 40 %. Taigi galutinės skirtos baudos buvo tokios: BPB – 138,6 mln. eurų, *Knauf* – 85,8 mln. eurų, *Lafarge* – 249,6 mln. eurų ir *Gyproc* – 4,32 mln. eurų.“

Skundžiamas sprendimas

- 4 *Knauf* pareiškė ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, kurį Pirmosios instancijos teismo kanceliarija gavo 2003 m. vasario 13 dieną. Jei šis reikalavimas nebūtų patenkintas, Pirmosios instancijos teismo ji prašė sumažinti jai paskirtą baudą.
- 5 Skundžiamu sprendimu Pirmosios instancijos teismas atmetė visą ieškinį.

Šalių reikalavimai

- 6 Apeliaciniu skundu *Knauf* Teisingumo Teismo prašo:

— panaikinti skundžiamą sprendimą,

— nepatenkinus pirmojo reikalavimo, grąžinti bylą Pirmosios instancijos teismui, kad šis priimtų naują sprendimą,

- nepatenkinus ir šio reikalavimo, tinkamai sumažinti ginčijamo sprendimo 3 straipsniu jai skirtą baudą, tačiau ne mažesne kaip 54,51 mln. eurų suma, ir

- priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

- 7 Komisija prašo atmesti apeliacinį skundą ir priteisti iš *Knauf* bylinėjimosi išlaidas.

Dėl apeliacinio skundo

- 8 Grįsdama savo apeliacinį skundą, *Knauf* pateikia tris apeliacinio skundo pagrindus, susijusius su, pirma, teisės į gynybą pažeidimu, antra, EB 81 straipsnio pažeidimu ir, trečia, Reglamento Nr. 17 15 straipsnio pažeidimu.

Dėl pirmojo apeliacinio skundo pagrindo, susijusio su teisės į gynybą pažeidimu

- 9 Šis apeliacinio skundo pagrindą galima padalyti į dvi atskiras dalis, nagrinėtinas paeiliui.

Dėl pirmojo apeliacinio skundo pagrindo pirmos dalies, susijusios su atsisakymu leisti susipažinti su kaltinamaisiais įrodymais

— Šalių argumentai

- 10 Knauf iš esmės ginčija skundžiamo sprendimo 49 ir 50 punktus, nes Pirmosios instancijos teismas neteisėtai neįvykdė savo pareigos išnagrinėti Komisijos atsisakymo leisti jai susipažinti su tam tikrais kaltinamaisiais įrodymais pasekmių. Kaip teigia apelian-tė, kadangi ji nurodė neperduotus kaltinamuosius įrodymus ir ginčijamo sprendimo dalis, pagrįstas vien šiais įrodymais, nereikėjo jokios papildomos informacijos, kad būtų galima padaryti išvadą, jog, neatsižvelgus į šiuos įrodymus, atitinkamos minėto sprendimo dalys būtų kitokios. Kadangi šios dalys susijusios su viso pažeidimo sudė-timi, apskritai būtų pasikeitusi šiame sprendime padaryta išvada.
- 11 Komisija mano, kad pirmojo apeliacinio skundo pagrindo pirma dalis nereikšminga, nes ja, kaip matyti iš skundžiamo sprendimo 63 punkto, kritikuojamas perteklinis argumentas. Be to, Komisija teigia, kad *Knauf* neįrodė, jog ginčijamame sprendime padaryta išvada būtų buvusi kitokia, jei apelian-tė būtų turėjusi galimybę susipažinti su neperduotais kaltinamaisiais dokumentais.

— Teisingumo Teismo vertinimas

- 12 Pažymėtina, jog skundžiamo sprendimo 49 punkte Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad, išskyrus keletą detalesnių pavyzdžių, apeliantė tik išvardijo ginčijamo sprendimo konstatuojamąsias dalis, kuriose minimi dokumentai, su kuriais nebuvo leista susipažinti, ir padarė išvadą, jog tokio išvardijimo nepakanka, kad būtų įvykdyta teismo praktikoje suformuluota pareiga, pagal kurią apeliantė turi įrodyti, kad rezultatas, prie kurio Komisija priėjo šiame sprendime, būtų buvęs kitoks, jei į nagrinėjamus dokumentus nebūtų atsižvelgta kaip į kaltinamuosius įrodymus. Todėl, kaip nurodyta skundžiamo sprendimo 50 punkte, tariamą teisės susipažinti su dokumentais, kaip antai kaltinamieji įrodymai, pažeidimą Pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo atsižvelgdamas tik į apeliantės aiškiai suformuluotus kaltinimus.
- 13 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką, neperdavus dokumento, teisė į gynybą pažeidžiama, tik jeigu suinteresuotoji įmonė įrodo, jog, pirma, Komisija šiuo dokumentu grindė kaltinimą, susijusį su pažeidimo buvimu, ir, antra, šį kaltinimą galima įrodyti tik remiantis minėtu dokumentu. Jei yra kitų rašytinių įrodymų, apie kuriuos šalys žinojo per administracinę procedūrą ir kurie konkrečiai patvirtina Komisijos išvadas, neatsižvelgimas į nepateiktą kaltinamąjį dokumentą kaip į įrodymą nepaneigtų ginčijamame sprendime pateiktų kaltinimų pagrįstumo. Todėl suinteresuotoji įmonė turi įrodyti, kad rezultatas, prie kurio Komisija priėjo savo sprendime, būtų buvęs kitoks, jei nepateiktas dokumentas, kuriuo Komisija rėmėsi pripažindama, kad ši įmonė padarė pažeidimą, nebūtų pripažintas įrodymu (2004 m. sausio 7 d. Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją*, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ir C-219/00 P, Rink. p. I-123, 71–73 punktai).

- 14 Paprasčiausias ginčijamo sprendimo konstatuojamųjų dalių, kuriose paminėti dokumentai, su kuriais nebuvo leista susipažinti, išvardijimas savaime negali įrodyti, kad rezultatas, prie kurio Komisija priėjo šiame sprendime, būtų buvęs kitoks, jei šie dokumentai, kaip kaltinamieji įrodymai, būtų atmesti.
- 15 Taigi pirmojo apeliacinio skundo pagrindo pirma dalis atmestina kaip nepagrįsta.

Dėl pirmojo apeliacinio skundo pagrindo antros dalies, susijusios su atsisakymu leisti susipažinti su kaltę paneigiančiais įrodymais

— Šalių argumentai

- 16 Pirma, *Knauf* kaltina Pirmosios instancijos teismą skundžiamo sprendimo 64 ir 65 punktuose klaidingai apibendrinus jos argumentus dėl Komisijos atsisakymo leisti jai susipažinti su tam tikrais kaltę paneigiančiais įrodymais.
- 17 Antra, *Knauf* mano, kad skundžiamo sprendimo 70–78 punktuose Pirmosios instancijos teismas neteisingai pritaikė Teisingumo Teismo praktiką dėl kaltę paneigiančių įrodymų. Pagal ją apeliante privalo įrodyti ne tai, kad jei ji būtų turėjusi galimybę susipažinti su kitų suinteresuotųjų įmonių atsakymais ir pranešimą apie kaltinimus, ginčijamo sprendimo turinys būtų kitoks, bet tik tai, kad ji galėjo panaudoti šiuos

dokumentus savo gynybai. Tačiau, jos teigimu, Pirmosios instancijos teismas išnagrino, ar apeliančės nurodyti kaltę paneigiantys įrodymai galėjo turėti įtakos minėto sprendimo rezultatui.

- 18 Trečia, *Knauf* nesutinka su Pirmosios instancijos teismo vertinimu, pagal kurį BPB atsakyme į pranešimą apie kaltinimus nebuvo kaltę paneigiančių įrodymų. Ji teigia, kad pagal bendruosius įrodinėjimui taikomus principus kitų suinteresuotųjų įmonių pareiškimai yra įrodymai. Be to, tai, kad per administracinę procedūrą apeliančė pateikė tuos pačius argumentus, nepakeičia tokių pareiškimų pobūdžio.
- 19 Galiausiai apeliančė kaltina Pirmosios instancijos teismą neatsižvelgus į tam tikrus BPB atsakymo į pranešimą apie kaltinimus fragmentus, kuriais ji rėmėsi kaip neperduotais kaltę paneigiančiais įrodymais.
- 20 Komisija mano, kad Pirmosios instancijos teismas teisingai pritaikė Teisingumo Teismo praktiką šiuo klausimu ir kad jis neiškraipė apeliančės argumentų.
- 21 Ši institucija taip pat teigia, jog *Knauf* tik pakartoja argumentus, kuriuos ji jau pateikė Pirmosios instancijos teisme, taip siekdama, kad jos kaltinimus iš naujo išnagrintų Teisingumo Teismas, todėl pirmojo apeliacinio skundo pagrindo antra dalis nepriimtina. Be to, apeliančė neįrodė, kodėl nagrinėjami neatskleisti įrodymai galėtų būti naudingi jos gynybai.

— Teisingumo Teismo vertinimas

- 22 Iš teisės į gynybą užtikrinimo principo kylanti teisė susipažinti su bylos dokumentais reiškia, kad Komisija turi sudaryti suinteresuotajai įmonei galimybę išnagrinėti visus tyrimo byloje esančius dokumentus, kurie gali būti svarbūs jos gynybai. Šie dokumentai apima tiek kaltinamuosius, tiek kaltę paneigiančius dokumentus, išskyrus kitų įmonių komercines paslaptis, Komisijos vidaus dokumentus ir kitą konfidencialią informaciją (minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 68 punktą ir nurodyta teismo praktika).
- 23 Kiek tai susiję su kaltę paneigiančio dokumento neperdavimu, pagal nusistovėjusią teismo praktiką suinteresuotoji įmonė turi tik įrodyti, kad jo neatskleidimas galėjo turėti įtakos procedūros eigai ir Komisijos sprendimo turiniui šios įmonės nenaudai. Tad įmonei pakanka įrodyti, jog kaltę paneigiančius dokumentus ji būtų galėjusi panaudoti savo gynybai taip, kad jeigu būtų turėjusi galimybę jais remtis per administracinę procedūrą, būtų galėjusi pateikti įrodymų, kurie nesutampa su Komisijos tuo etapu padarytomis išvadomis, ir todėl bent jau dėl veiksmų, kuriais ji kaltinama, sunkumo ir trukmės būtų galėjusi padaryti kokią nors įtaką Komisijos sprendime pateiktiems vertinimams ir atitinkamai baudos dydžiui (minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 74 bei 75 punktai ir nurodyta teismo praktika).
- 24 Iš to darytina išvada, jog apeliantė turi įrodyti ne tik tai, kad ji neturėjo galimybės susipažinti su tam tikrais kaltę paneigiančiais įrodymais, bet ir tai, kad ji juos būtų galėjusi panaudoti savo gynybai.

- 25 Šiuo atžvilgiu skundžiamo sprendimo 72–75 punktuose Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad apeliantė neįrodė, jog ji būtų galėjusi panaudoti gynybai nagrinėjamus neatskleistus dokumentus, nes per administracinę procedūrą ji buvo pateikusi tokius pačius argumentus, kokie yra minėtuose dokumentuose, o juos Komisija atmetė ginčijamame sprendime. Būtent šiuo pagrindu to paties sprendimo 78 punkte Pirmosios instancijos teismas galėjo padaryti išvadą, kad net jeigu per administracinę procedūrą apeliantė būtų galėjusi remtis šiais dokumentais, jie nebūtų galėję turėti įtakos Komisijos vertinimams.
- 26 Pažymėtina, kad apeliantė neprieštarauja Pirmosios instancijos teismo vertinimams, pagal kuriuos ji neįrodė, jog savo gynybai būtų galėjusi panaudoti dokumentus, kurie nebuvo atskleisti per administracinę procedūrą.
- 27 Vadinas, net jeigu, kaip teigia apeliantė, nagrinėjami dokumentai yra kaltę paneigiančios įrodymai, skundžiamas sprendimas dėl šios aplinkybės negali būti panaikintas.
- 28 Be to, nors tiesa, jog, kaip teigia apeliantė, skundžiamo sprendimo 74 punkte Pirmosios instancijos teismas klaidingai pritaikė šio sprendimo 23 punkte minėtą teismo praktiką, nuspręsdamas, kad neperduotame kaltę paneigiančiame dokumente esanti informacija, t. y. BPB atsakymo į pranešimą apie kaltinimus 4.2.1 punktas, nebūtų galėjusi pakeisti ginčijamo sprendimo „galutinio rezultato“, dėl šios klaidos skundžiamas sprendimas negali būti panaikintas, nes apeliantė nebandė įrodyti, jog ji būtų galėjusi panaudoti šią informaciją savo gynybai, be kita ko, atsižvelgiant į Pirmosios instancijos teismo išvadą, kad Komisija ginčijamame sprendime jau buvo atsižvelgusi į šiuos argumentus.

- 29 Todėl šis kaltinimas atmestinas kaip nereikšmingas.
- 30 Kaltinimas, susijęs su tuo, kad buvo tariamai iškraipyti pirmojoje instancijoje *Knauf* pateikti argumentai, kurie, anot apeliančės, klaidingai apibendrinti skundžiamo sprendimo 65 punkte, taip pat negali būti pripažinti pagrįstu.
- 31 Pagal SESV 256 straipsnį, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 58 straipsnio pirmą pastraipą ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 112 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos c punktą apeliantas, teigiantis, kad buvo iškraipyti jo argumentai, turi tiksliai nurodyti, kokius argumentus Pirmosios instancijos teismas tariamai iškraipė (pagal analogiją žr. minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 50 punktą). Apeliantė tiksliai nenurodo, kokie argumentai, jos manymu, buvo iškraipyti skundžiamame sprendime.
- 32 Be to, kadangi apeliantė nekaltina Pirmosios instancijos teismo neatsakius į pirmojoje instancijoje jos nurodytus pagrindus ir reikalavimus, tai, ar Pirmosios instancijos teismas klaidingai apibendrina apeliančės argumentus, neturi reikšmės sprendžiant šį ginčą.
- 33 Taip pat negalima sutikti su kaltinimu, kad Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į tam tikrus BPB atsakymo į pranešimą apie kaltinimus fragmentus, o konkrečiai – į šio atsakymo 4.1.16 ir 4.2.3 punktus.

34 Kalbant apie minėto atsakymo 4.1.16 punktą, reikia pažymėti, kad pagrindinė jo mintis yra tai, jog „konkurencija įvairiose Europos rinkose išliko intensyvi“, nepaisant per susitikimą Londone priimto „tariamo susitarimo“. Išlikusios konkurencijos klausimą Pirmosios instancijos teismas išnaginėjo skundžiamo sprendimo 72 ir 75 punktuose.

35 Kiek tai susiję su BPB atsakymo į pranešimą apie kaltinimus 4.2.3 punktu, pasakytina, kad jame nurodyta, jog skaičiais išreikšti duomenys, kuriais ši įmonė keitėsi su savo konkurentais, nebuvo įtraukti į BPB planavimo procesą. Tačiau skundžiamo sprendimo 73 ir 74 punktuose nagrinėdamas argumentus, susijusius su šių informacijos mainų tikslu ir tariama aplinkybe, kad taip pasikeista informacija buvo žinoma tik *Gyproc* direktoriui D. ir BPB generaliniam direktoriui, Pirmosios instancijos teismas netiesiogiai atsakė į apeliančės argumentą.

36 Vadinas, pirmojo apeliacinio skundo pagrindo antra dalis atmestina.

37 Taigi reikia atmesti pagrindžiant savo skundą *Knauf* pateiktą pirmąjį apeliacinio skundo pagrindą.

Dėl antrojo apeliacinio skundo pagrindo, susijusio su EB 81 straipsnio 1 dalies pažeidimu

Šalių argumentai

- ³⁸ *Knauf* teigia, kad Pirmosios instancijos teismas nusprendė, jog buvo pažeista EB 81 straipsnio 1 dalis, skundžiamo sprendimo 140–298 punktuose remdamasis išvadomis, pagrįstomis neatskleistais kaltinamaisiais įrodymais. Taigi Pirmosios instancijos teismas nepaisė savo sprendimo 63 punkte suformuluoto teiginio, kad, nagrinėdamas bylą iš esmės, į šiuos kaltinamuosius įrodymus jis neatsižvelgs.
- ³⁹ Be to, apeliante mano, kad net jei būtų atsižvelgta į neatskleistus kaltinamuosius įrodymus, nė vienas iš penkių pažeidimo, kuriuo ji kaltinama, epizodų, t. y.: 1992 m. susitikimas Londone, 1992–1998 m. keitimasis informacija apie pardavimo mastą Vokietijoje, Prancūzijoje, Beniliukse ir Jungtinėje Karalystėje, keitimasis informacija apie kainų padidinimą Jungtinėje Karalystėje tuo pačiu laikotarpiu, susitarimai dėl rinkos dalių Vokietijoje (Versalio, Briuselio ir Hagos susitikimai) nuo 1996 m. birželio mėn. ir susitarimai dėl kainų padidinimo Vokietijoje nuo 1996 m., neatitinka kriterijų, keliamų, kad galbūt būtų konstatuotas pažeidimas pagal EB 81 straipsnio 1 dalį.
- ⁴⁰ Komisija tvirtina, kad visas antrasis pagrindas nepriimtinas, nes jis susijęs tik su Pirmosios instancijos teismo atliktu faktinių aplinkybių vertinimu.

- 41 Be to, ji pažymi, kad *Knauf* neginčija, jog buvo padarytas vienas tęstinis pažeidimas, kuriuo grindžiamas ginčijamas sprendimas. Tai, ar egzistuoja antikonkurencinių veiksmų arba susitarimų, turi būti nustatoma, remiantis tam tikrais sutapimais ir nuorodomis, kurie, nagrinėjami kartu ir nesant kito logiško paaiškinimo, gali būti konkurencijos taisyklių pažeidimo įrodymas.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 42 Pirma, dėl kaltinimo, kad konstatuodamas pažeidimą pagal EB 81 straipsnio 1 dalį Pirmosios instancijos teismas rėmėsi neatskleistais kaltinamaisiais įrodymais pagrįstomis išvadomis, reikia pažymėti, jog tiksliai nenurodydama, kokiais neatskleistais kaltinamaisiais įrodymais Pirmosios instancijos teismas grindė savo išvadą, apelian-tė tik apibendrintai pateikė nuorodą į skundžiamo sprendimo 140–298 punktus.

- 43 Iš SESV 265 straipsnio, Teisingumo Teismo statuto 58 straipsnio pirmos pastraipos ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 112 straipsnio 1 dalies c punkto matyti, kad apeliaciniame skunde turi būti tiksliai nurodytos kritikuojamos sprendimo, kurį prašoma panaikinti, dalys ir teisiniai argumentai, konkrečiai pagrindžiantys šį prašymą (žr., be kita ko, 2000 m. liepos 4 d. Sprendimo *Bergaderm ir Goupil ir Komisija*, C-352/98 P, Rink. p. I-5291, 34 punktą; 2002 m. sausio 8 d. Sprendimo *Prancūzija prieš Monsanto ir Komisija*, C-248/99 P, Rink. p. I-1, 68 punktą bei 2008 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *British Aggregates prieš Komisija*, C-487/06 P, Rink. p. I-10515, 121 punktą).

- 44 Todėl šis kaltinimas nepriimtinas.

45 Antra, kalbant apie kaltinimą, susijusį su tuo, ar kiekvienas iš penkių elgesio, kuriuo kaltinama apeliantė, epizodų pripažintinas pažeidimu, reikia pažymėti, kad skundžiamo sprendimo 306 punkte Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad iš ginčijamo sprendimo matyti, jog „šioje byloje visi susitarimai ir suderinti veiksmai buvo nagrinėjami įmonių, kurios siekia bendro ekonominio tikslo, o būtent konkurencijos apribojimo, elgesio dalis, ir tai buvo įvairios sudėtinio tęstinio susitarimo, kurio tikslas ir poveikis buvo konkurencijos ribojimas, apraiškos. Manydama, kad minėti susitarimai ir suderinti veiksmai nuo 1992 iki 1998 m. nepertraukiamai konkrečiai išreiškė šių įmonių bendrą norą stabilizuoti bent jau Vokietijos, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės ir Beniliukso gipso plokščių rinkas ir taip apriboti jose konkurenciją, Komisija kvalifikavo pažeidimą kaip vieną, sudėtinį ir tęstinį“. Minėto sprendimo 321 punkte Pirmosios instancijos teismas atmetė apeliantės kaltinimus dėl kartelio kvalifikavimo kaip vieno tęstinio pažeidimo.

46 *Knauf* neginčija Pirmosios instancijos teismo išvados dėl vieno tęstinio pažeidimo buvimo, o tik teigia, kad nė vienu iš pažeidimo, kuriuo ji kaltinama, epizodų nebuvo pažeista EB 81 straipsnio 1 dalis.

47 Šiuo atžvilgiu reikia priminti, jog tam, kad būtų konstatuotas EB 81 straipsnio 1 dalies pažeidimas, reikia, jog Komisija pateiktų rimtų, tikslų ir nuoseklių įrodymų (šiuo klausimu žr. 1993 m. kovo 31 d. Sprendimo *Ahlström Osakeyhtiö ir kt. prieš Komisiją*, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ir C-125/85–C-129/85, Rink. p. I-1307, 127 punktą). Tačiau ne kiekvienas Komisijos pateiktas įrodymas būtinai turi atitikti šiuos kriterijus kiekvieno pažeidimo epizodo atveju. Pakanka, kad šį reikalavimą atitiktų visos bendrai vertinamos šios institucijos panaudotos nuorodos.

- 48 Todėl net jeigu, kaip teigia apeliantė, nė vienas iš įvairių nagrinėjamo pažeidimo epizodų, vertinamas atskirai, nėra EB 81 straipsnio 1 dalimi draudžiamas susitarimas ar suderinti veiksmai, tokia išvada neužkerta kelio tam, kad minėti epizodai, vertinami kartu, būtų pripažinti tokiu susitarimu ar tokiais veiksmais.
- 49 Kaip jau yra nusprendęs Teisingumo Teismas, kadangi draudimas dalyvauti vykdamas antikonkurencinius veiksmus ir sudarant antikonkurencinius susitarimus bei sankcijos, kurios gali būti skirtos pažeidėjams, visuotinai žinomi, įprasta, jog šiuos veiksmus ir susitarimus apimanti veikla vykdoma paslapčia, susitikimai vyksta slaptai (dažniausiai trečiosiose šalyse) ir parengiama kuo mažiau su tuo susijusių dokumentų. Net jeigu Komisija ir randa dokumentų, aiškiai rodančių neteisėtą ryšį tarp ūkio subjektų, pavyzdžiui, susitikimų protokolų, jie paprastai yra tik fragmentiški bei pavieniai, todėl tam tikras aplinkybes dažnai reikia nustatyti naudojant dedukcijos metodą. Dauge-liu atvejų tai, ar egzistuoja antikonkurencinių veiksmų ar susitarimų, turi būti nustatoma, remiantis tam tikrais sutapimais ir nuorodomis, kurie, nagrinėjami kartu ir nesant kito logiško paaiškinimo, gali būti konkurencijos taisyklių pažeidimo įrodymas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 55–57 punktus).
- 50 Todėl šis kaltinimas nepagrįstas.
- 51 Taigi pagrindžiant savo skundą *Knauf* pateiktas antrasis apeliacinio skundo pagrindas atmestinas kaip iš dalies nepriimtinas ir iš dalies nepagrįstas.

Dėl trečiojo apeliacinio skundo pagrindo, susijusio su Reglamento Nr. 17 15 straipsnio ir EB 81 straipsnio pažeidimu

Šalių argumentai

- 52 Pirmiausia *Knauf* teigia, jog iš skundžiamo sprendimo 348 punkto teksto matyti, kad Pirmosios instancijos teismas nebuvo objektyvus ir nešališkas, bet, priešingai, buvo iš anksto apsisprendęs, jog už *Gebrüder Knauf Verwaltungsgesellschaft KG* (toliau – GKV) ir jos dukterinių įmonių veiksmus būtina skirti baudą, nors išvada, kad dukterinės įmonės gavo naudos iš nagrinėjamo pažeidimo, niekaip nemotyvuota.
- 53 Apeliantė mano, kad padarydamas išvadą, jog egzistuoja ekonominis vienetas, kurį sudaro ji ir kitos *Knauf*ų šeimai priklausančios įmonės (toliau – *Knauf* grupė), ir pripažindamas, kad ji atsakinga už šių įmonių veiksmus, Pirmosios instancijos teismas taip pat pažeidė Reglamento Nr. 17 15 straipsnį.
- 54 *Knauf* kritikuoja įrodymus, kuriais Pirmosios instancijos teismas grindė savo išvadą dėl ekonominio vieneto, kurį sudaro *Knauf*, GKV ir jos dukterinės įmonės. Konkrečiai kalbant, 2000 m. lapkričio 16 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją* (C-286/98 P, Rink. p. I-9925) netaikytinas šioje byloje, nes apeliantė nėra kontroliuojama ir ji nekontroliuoja kitos įmonės. Be to, 2003 m. gruodžio 11 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas *Minoan Lines prieš Komisiją* (T-66/99, Rink. p. II-5515), į kurį Pirmosios instancijos teismas daro nuorodą skundžiamo sprendimo 350, 351 ir 355 punktuose, taip pat netaikytinas, nes minėtame sprendime nagrinėti prekybos koncesijos santykiai. Taip pat yra 2002 m. kovo 20 d.

Pirmosios instancijos teismo sprendimo *HFB ir kt. prieš Komisiją* (T-9/99, Rink. p. II-1487) atveju, nes tame sprendime išvada dėl ekonominio vieneto buvo pagrįsta tuo, kad tam pačiam asmeniui kaip dalininkui priklausė visos įvairių įmonių dalys, o šioje byloje apeliančė ir GLV priklauso 22 asmenims, kurių kiekvienas turi mažumą dalių.

55 Išvada dėl ekonominio vieneto taip pat negali būti grindžiama tuo, kad apeliančė ir kitas *Knauf* grupės įmones bendrai kontroliuoja daug *Knauf* šeimos dalininkų, nes tokios bendros kontrolės nelieka, kai dauguma gali pasikeisti arba kai dalininkai turi galimybę sudaryti įvairias daugumas. 1994 m. gruodžio 9 d. šeimos narių sudaryta sutartimi (toliau – šeimos narių sutartis), kurią Pirmosios instancijos teismas mini skundžiamo sprendimo 349 punkte, nebuvo susitarta bendrai kontroliuoti nagrinėjamas įmones. *Knauf* šiuo klausimu mano, kad skundžiamas sprendimas prieštarauja Teisingumo Teismo praktikai, būtent 2003 m. spalio 2 d. Sprendimui *Aristrain prieš Komisiją* (C-196/99 P, Rink. p. I-11005), kuriame šis teismas nusprendė, jog vien to, kad dviejų atskirų komercinių bendrovių kapitalas priklauso tam pačiam asmeniui ar tai pačiai šeimai, savaime nepakanka konstatuoti, kad šios dvi bendrovės sudaro ekonominį vienetą.

56 Be to, tai, kad tie patys du dalininkai valdė visas *Knauf* įmones ir joms atstovavo pažeidimo vykdymo laikotarpiu, neturi reikšmės. Tas pats pasakytina apie informacijos mainus tarp šios grupės įmonių, apyvartos duomenų perdavimą per administracinę procedūrą, tai, kad dauguma per patikrinimus aptiktų dokumentų buvo surašyti ant *Knauf* firminių blankų su jos kontaktiniais duomenimis, ir tai, kad per administracinę procedūrą su Komisija bendravo būtent *Knauf*.

- 57 Kiek tai susiję su tuo, kad apeliantė laikoma atsakinga už *Knauf* grupės įmonių veiksmus, *Knauf* kritikuoja skundžiamo sprendimo 356 punktą teigdama, jog aplinkybė, kad ji yra vienintelė GKV nevaldoma įmonė, nepaaiškina, kodėl bauda buvo skirta tik jai, o ne GKV.
- 58 *Knauf* tvirtina, kad yra prieštaravimas tarp, viena vertus, skundžiamo sprendimo 357 punkte esančio teiginio, jog ji koordinuoja *Knauf* grupės veiklą atitinkamoje rinkoje, ir, kita vertus, minėto sprendimo 337 punkte esančio teiginio, kad „nėra vieno juridinio asmens, kuris, kaip svarbiausias [*Knauf*] grupės veiklą koordinuoti įgaliotas asmuo, galėtų būti laikomas atsakingu už įvairių šią grupę sudarančių įmonių padarytus pažeidimus“.
- 59 Galiausiai apeliantė kritikuoja skundžiamo sprendimo 359 ir 360 punktus, kuriuose teigiama, jog tam, kad Pirmosios instancijos teisme apeliantė galėtų prieštarauti išvadai, jog ji su kitomis *Knauf* grupės įmonėmis sudarė ekonominį vienetą, ji tokį prieštaravimą turėjo pareikšti per administracinę procedūrą. Anot apeliantės, tokia išvada pažeidžiamas principas *in dubio pro reo*.
- 60 Komisija ginčija visus apeliantės argumentus, kuriais grindžiamas trečiasis apeliacinio skundo pagrindas, teigdama, kad Pirmosios instancijos teismui konstatuojant ekonominio vieneto egzistavimą nebuvo padaryta jokių teisės klaidų.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 61 Pirma, kalbant apie kaltinimą, kad Pirmosios instancijos teismas tariamai nebuvo objektyvus ir nešališkas dėl to, kad skundžiamo sprendimo 348 punkte konstatavo, jog GKV dukterinės įmonės gavo naudos iš nagrinėjamo pažeidimo, svarbu priminti, kad nagrinėdamas apeliacinį skundą Teisingumo Teismas neturi kompetencijos nustatyti faktinių aplinkybių ar, iš principo, nagrinėti įrodymų, kuriais Pirmosios instancijos teismas pagrindė savo konstatavimus. Taigi Pirmosios instancijos teismui nurodytų faktinių aplinkybių ir įrodymų vertinimas, išskyrus šių įrodymų iškraipymo atvejus, nėra teisės klausimas, kuriam taikoma Teisingumo Teismo kontrolė (2009 m. rug-sėjo 3 d. Sprendimo *Papierfabrik August Koehler ir kt. prieš Komisiją*, C-322/07 P, C-327/07 P ir C-338/07 P, Rink. p. I-7191, 52 punktas ir nurodyta teismo praktika).
- 62 Kadangi apeliantė neteigia, jog buvo iškraipyti įrodymai, kuriais rėmėsi Pirmosios instancijos teismas prieidamas prie skundžiamo sprendimo 348 punkte suformuluotos išvados, jog GKV dukterinės įmonės gavo naudos iš nagrinėjamo pažeidimo, iš tikrųjų savo kaltinimu ji siekia, kad šie įrodymai būtų įvertinti iš naujo, o tai nepriklauso Teisingumo Teismo kompetencijai. Todėl šį kaltinimą reikia atmesti kaip nepriimtina.
- 63 Antra, kalbant apie kaltinimą dėl Reglamento Nr. 17 15 straipsnio pažeidimo, reikia pažymėti, kad *Knauf* ginčija tiek Pirmosios instancijos teismo išvadą, kad GKV ir jos dukterinės įmonės bei apeliantė sudaro vieną ekonominį vienetą konkurencijos teisės požiūriu, tiek jo išvadą, kad apeliantė atsakinga už *Knauf* grupės veiksmus.

- 64 Dėl ekonominio vieneto egzistavimo svarbu priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką Sąjungos konkurencijos teisė taikoma įmonių veiklai ir kad įmonės sąvoka apima bet kurį ūkinę veiklą vykdančią subjektą, neatsižvelgiant į jo teisinį statusą ar finansavimo būdus. Įmonės sąvoka šiomis aplinkybėmis turi būti suprantama kaip reiškianti ekonominį vienetą, net jeigu teisiniu požiūriu šį ekonominį vienetą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų (2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją*, C-97/08 P, Rink. p. I-8237, 54 bei 55 punktai ir nurodyta teismo praktika).
- 65 Taigi tai, kad egzistuoja ekonominis vienetas, galima nustatyti, atsižvelgiant į nuoseklių aplinkybių visumą, net jeigu nė vieno iš šių įrodymų, vertinamo atskirai, nepakanka, kad būtų konstatuotas tokio vieneto egzistavimas.
- 66 Šioje byloje Pirmosios instancijos teismas konstatavo ekonominio vieneto egzistavimą remdamasis aplinkybių visuma. Pavyzdžiui, pirma, skundžiamo sprendimo 344 punkte jis pripažino, kad apeliančios ir kitų Knaufų šeimai priklausančių įmonių, įskaitant GKV įmones, dalininkai yra tie patys, t. y. 21 minėtai šeimai priklausantis fizinis asmuo ir įmonė, kuri vienija dar keturis kitus šios šeimos narius.
- 67 Antra, skundžiamo sprendimo 345 punkte Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad du tikrieji *Knauf* nariai, t. y. B ir C, taip pat yra visų *Knauf* grupės bendrovių valdantieji akcininkai ar ūkinių bendrijų tikrieji nariai.
- 68 Trečia, nors skundžiamo sprendimo 347 punkte Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad GKV turi kelių gipso plokščių rinkoje veikiančių įmonių, kurias kontroliuoja Knaufų šeima, dalių, minėto sprendimo 348 punkte jis pabrėžė, kad GKV yra tik

kontroliuojančioji įmonė, kuri neturi personalo ir turimas kapitalo bendrovės valdo siekdama 22 dalininkų, kuriems ji priklauso, interesų, ir kad ji priklauso nuo apelian-tės vadovybės ir patalpų.

69 Ketvirta, skundžiamo sprendimo 349 punkte Pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į šeimos narių sutartį, kurios 1 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jos tikslas – užtikrinti bendrą *Knauf* grupės įmonių administravimą ir valdymą. Pagal to paties straipsnio 3 ir 4 dalis minėta sutartimi taip pat siekiama užtikrinti, pirma, bendrą koncentruotą įmonių teisių įgyvendinimą visoje grupėje ir, antra, tai, kad sprendimai dėl įmonės administravimo, valdymo, organizavimo ir teisinės formos būtų priimami taip, kad jiems negalėtų kliudyti vienas dalininkas ar nedidelis jų skaičius. Remiantis šios sutar-ties 2 straipsniu, tarp minėtų įmonių nurodomos, be kita ko, *Knauf* ir GKV.

70 Penkta, skundžiamo sprendimo 346 punkte Pirmosios instancijos teismas konsta-tavo, kad visi duomenys apie apelian-tės pardavimo mastą, kuriais keistasi vykdant nagrinėjamą pažeidimą, buvo susiję su visomis gipso plokščių rinkoje veikiančiomis *Knauf* grupės įmonėmis ir kad iš jokio dokumento nematyti, kad B ir C neatstovavo šiai grupei, kiek tai susiję su įvairiomis pažeidimo apraiškomis.

71 Galiausiai iš skundžiamo sprendimo 347 punkto matyti, kad 2002 m. rugsėjo 19 d. atsakydama į pagal Reglamento Nr. 17 11 straipsnį pateiktą prašymą pateikti informa-ciją pati apelian-tė perdavė Komisijai duomenis apie visą *Knauf* grupės apyvartą, nors ši institucija to neprašė.

- 72 Remdamasis visais šiais įrodymais skundžiamo sprendimo 350 punkte Pirmosios instancijos teismas galėjo padaryti teisingą išvadą, kad Knaufų šeimai priklausančios įmonės sudaro vieną ekonominį vienetą.
- 73 Kalbant apie *Knauf* aiškiai nurodytą aplinkybę, kad tiek ji, tiek GKV priklauso 22 dalininkams, kurių nė vienas neturi daugumos dalių ar balsų, ir todėl atskirose *Knauf* grupės įmonėse įmanoma sudaryti įvairias daugumas, pažymėtina, jog Pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į tai, kad visos šios įmonės priklauso tiems patiems 22 dalininkams, kurie yra ir Knaufų šeimos nariai, tik kaip į vieną iš įrodymų, galinčių patvirtinti ekonominio vieneto egzistavimą. Be to, galimybė sudaryti įvairias daugumas įmonių grupėje savaime nepaneigia, kad egzistuoja vienas ekonominis vienetas.
- 74 Priešingai nei teigia *Knauf*, Pirmosios instancijos teismas taip pat nėra teisingai supratęs minėto Sprendimo *Aristrain prieš Komisiją*. Šio sprendimo 99 punkte Teisingumo Teismas nusprendė, kad vien to, jog dviejų atskirų komercinių bendrovių akcinis kapitalas priklauso tam pačiam asmeniui ar šeimai, savaime nepakanka konstatuoti, kad šios dvi bendrovės sudaro ekonominį vienetą. Kaip pažymėta ankstesniame punkte, konstatuodamas ekonominio vieneto egzistavimą Pirmosios instancijos teismas nesirėmė vien tuo, kad *Knauf* grupės įmonės priklauso tai pačiai šeimai.
- 75 *Knauf* taip pat ginčija šeimos narių sutarties, į kurią Pirmosios instancijos teismas pateikia nuorodą skundžiamo sprendimo 349 punkte, reikšmę. Anot jos, šia sutartimi tik siekiama sudaryti sąlygas, kad *Knauf* grupės įmonių kapitalą sudarančios dalys

ateityje priklausytų Knaufų šeimos nariams. Be to, ja siekiama sukliudyti, kad *Knauf* grupės įmonės kontroliuotų tam tikri dalininkai ar dalininkų grupės.

- 76 Net jeigu šia šeimos narių sutartimi iš tiesų siekiama ankstesniame punkte minėtų tikslų, pažymėtina, jog apeliantė neginčija to, kad šios sutarties tikslas, aiškiai numatytas jos 1 straipsnio 2 dalyje, yra „užtikrinti bendrą *Knauf* įmonių administravimą ir valdymą“.
- 77 Be to, apeliantė mano, kad tai, jog B ir C valdo visas *Knauf* grupės įmones, neturi reikšmės, kiek tai susiję su ekonominio vieneto egzistavimu, nes ši aplinkybė nepažeigia to, kad įvairios šios grupės įmonės yra nepriklausomos konkurencijos teisės požiūriu. Tačiau tai, kad minėtas įmones valdo du tie patys dalininkai, leidžia veiksmingai užtikrinti jų bendrą administravimą ir valdymą, kaip numatyta šeimos narių sutarties 1 straipsnio 2 dalyje.
- 78 Dėl darant nagrinėjamą pažeidimą vykdyto keitimosi duomenimis apie gipso plokščių rinkoje veikiančių visų *Knauf* grupės įmonių pardavimo apyvartą reikia pabrėžti, jog, priešingai nei teigia apeliantė, ši aplinkybė yra papildomas įrodymas, patvirtinantis, kad šios įmonės, bent jau darant pažeidimą, veikė kaip bendrų interesų turintis ekonominis vienetas.
- 79 Teiginys, kad Pirmosios instancijos teismas pažeidė principą *in dubio pro reo*, skundžiamo sprendimo 346 punkte pripažindamas, jog iš jokio dokumento nematyti, kad B ir C neatstovavo *Knauf* grupei darant pažeidimą, taip pat nepagrįstas. Minėtame 346 punkte Pirmosios instancijos teismas paprasčiausiai konstatavo, kad iš jam

pateiktų įrodymų matyti, jog B ir C atstovavo šiai grupei vykdant pažeidimą, ir kad jam nebuvo pateikta jokio tai paneigiančio dokumento.

80 Šiuo atžvilgiu svarbu priminti Teisingumo Teismo praktiką, pagal kurią konkurencijos taisyklių pažeidimą turi įrodyti šiuo pažeidimu kaltinanti šalis ar institucija, ir tai, kad naudodamasi tam tikra gynybos priemone nuo kaltinimo šių taisyklių pažeidimu besiginanti įmonė ar įmonių asociacija turi įrodyti, kad įvykdytos šios gynybos priemonės taikymo sąlygos, todėl minėta institucija turi pateikti kitų įrodymų. Taigi, net jeigu pagal šiuos principus įrodinėjimo pareiga tenka Komisijai arba suinteresuotajai įmonei ar asociacijai, dėl faktinių aplinkybių, kuriomis remiasi viena šalis, kitai šaliai gali tekti pateikti paaiškinimų ar pateisinimų, nes kitaip būtų galima daryti išvadą, kad įrodinėjimo pareiga buvo įvykdyta (žr. minėto Sprendimo *Aalborg Portland ir kt. prieš Komisiją* 78 ir 79 punktus).

81 *Knauf* taip pat teigia, kad kai kurie sprendimai, kuriais priimdamas skundžiamą sprendimą rėmėsi Pirmosios instancijos teismas, nėra reikšmingi.

82 Kalbant apie minėtą Sprendimą *Stora Kopparbergs Bergslags prieš Komisiją*, reikia pažymėti, kad, konstatuodamas ekonominio vieneto egzistavimą, Pirmosios instancijos teismas juo nesirėmė. Be to, tai, kad ši byla nėra susijusi su dukterine įmone, kuri visiškai priklauso patronuojančiajai įmonei, priešingai nei byla, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas, nepaneigia ekonominio vieneto egzistavimo konkurencijos teisės prasme.

- 83 Dėl minėto Sprendimo *Minoan Lines prieš Komisiją* svarbu pabrėžti, kad Pirmosios instancijos teismas jį citavo tik pagrįsdamas bendro pobūdžio išvadas konkurencijos klausimu ir nedarė kokios nors analogijos tarp konkrečių bylos, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas, ir šios bylos aplinkybių.
- 84 Skundžiamo sprendimo 350, 351 ir 355 punktuose, remdamasis nusistovėjusia teismų praktika, Pirmosios instancijos teismas priminė, kad įmonės sąvoka pagal konkurencijos teisę turi būti suprantama kaip reiškianti ekonominį vienetą aptariamo susitarimo dalyko požiūriu, net jeigu teisiniu požiūriu ši ekonominį vienetą sudaro keletas fizinių ar juridinių asmenų, ir kad tokį ekonominį vienetą sudaro bendras žmogiškųjų išteklių, materialių ir nematerialių elementų valdymas, kuriuo siekiama konkretaus ilgalaikio ekonominio tikslo ir kuriuo galima prisidėti vykdant EB 81 straipsnio 1 dalyje numatytą pažeidimą. Pirmosios instancijos teismas taip pat pripažino, kad tuo atveju, kai įmonių grupė sudaro vieną ir tą pačią įmonę, Komisija gali pripažinti, kad už minėtos įmonės padarytą pažeidimą yra atsakinga ir baudą turi sumokėti už grupės veiksmus darant pažeidimą atsakinga įmonė.
- 85 Tas pats pasakytina apie minėtą Sprendimą *HFB ir kt. prieš Komisiją*, nes iš skundžiamo sprendimo 343 punkto matyti, kad Pirmosios instancijos teismas šiuo sprendimu rėmėsi tik kaip pavyzdžiu, siekdamas parodyti tam tikrų faktinių aplinkybių, kaip an-tai: kad tas pats asmuo eina pagrindines pareigas grupės įmonių valdymo organuose, kad valdybos susitikimuose šis asmuo atstovavo skirtingoms įmonėms ir kad šioms įmonėms pagal kartelį buvo paskirta viena kvota, reikšmę vertinant, ar egzistuoja ekonominis vienetas.
- 86 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Pirmosios instancijos teismas nepadarė teisės klaidos nuspręsdamas, jog Knaufų šeimai priklausančios įmonės sudaro ekonominį vienetą.

- 87 Dėl apeliančios įmonės *Knauf* grupėje skundžiamo sprendimo 358 punkte Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad per administracinę procedūrą ji teigė esanti vienintelis bendrauti su Komisija įgaliotas subjektas ir šio statuso neginčijo jokiau minėtos procedūros etapu. To paties sprendimo 359 punkte Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, jog nors pranešime apie kaltinimus Komisija laikėsi nuomonės, kad pažeidimą padarė visa *Knauf* grupė, ir nors turint omenyje šiame pranešime esančią informaciją apeliančią įmonę negalėjo nežinoti, kad gali būti galutinio Komisijos sprendimo adresatė, Komisijai ji atsakė neginčydamą savo, kaip už minėtos grupės veiksmus vykdančią pažeidimą atsakingos įmonės, vaidmens.
- 88 Skundžiamo sprendimo 360 punkte Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, jog tokiomis aplinkybėmis apeliančią įmonę turėjo reaguoti per administracinę procedūrą, teigdama, kad, nepaisant Komisijos turimų įrodymų, jos negalima laikyti atsakinga už *Knauf* grupės įmonių padarytą pažeidimą, tam, kad turėtų teisę tai daryti vėliau.
- 89 Šiuo atžvilgiu, kiek tai susiję su EB 81 ir EB 82 straipsnių taikymu, reikia pažymėti, kad, kaip teisingai teigia apeliančią įmonę, jokia Sąjungos teisės nuostata nereikalaujama, kad pranešimo apie kaltinimus adresatas ginčytų įvairias faktines ar teises aplinkybes per administracinę procedūrą tam, kad galėtų tai daryti vėliau per teismo procesą.
- 90 Nors tai, kad įmonė tiesiogiai ar netiesiogiai pripažįsta faktines ar teises aplinkybes per Komisijos vykdomą administracinę procedūrą, gali būti papildomas įrodymas vertinant ieškinio pagrįstumą, toks pripažinimas negali riboti teisės pareikšti ieškinį Pirmosios instancijos teisme, kurią fizinis ar juridinis asmuo turi pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, įgyvendinimo.

- 91 Nesant šiuo tikslu aiškiai įtvirtinto teisinio pagrindo, toks apribojimas prieštarautų bendriesiems teisėtumo ir teisės į gynybą užtikrinimo principams. Be to, reikia pažymėti, kad teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje, kuris pagal ESS 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą turi tokią pačią teisinę galią kaip Sutartys. Pagal šios chartijos 52 straipsnio 1 dalį bet koks šioje chartijoje pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatyme.
- 92 Todėl nusprendamas, jog *Knauf* turėjo pareikšti prieštaravimus per administracinę procedūrą tam, kad galėtų tai daryti Sąjungos teismuose, Pirmosios instancijos teismas padarė teisės klaidą.
- 93 Taigi skundžiamas sprendimas, kiek šio sprendimo 362 punkte Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad apeliante atsakinga už *Knauf* grupės veiksmus darant pažeidimą, naikintinas, o likusi apeliacinio skundo dalis atmestina.

Dėl Pirmosios instancijos teisme pateikto ieškinio pagrindo, susijusio su Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalies pažeidimu

- 94 Pagal Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio pirmą pastraipą, jei apeliacinis skundas pagrįstas, Teisingumo Teismas panaikina Pirmosios instancijos teismo sprendimą. Teisingumo Teismas gali pats priimti galutinį sprendimą, jeigu toje bylos stadijoje tai galima daryti. Taip yra šiuo atveju.

- 95 Kiek tai susiję su apeliančios vaidmeniu *Knauf* grupėje, reikia išnagrinėti, ar Komisija padarė vertinimo klaidą pripažindama, kad tik ji atsakinga už šios grupės įmonių, kurios, kaip konstatuota šio sprendimo 86 punkte, kartu sudaro ekonominę vienetą, veiklą.
- 96 Iš schemas, kurią apeliančią pateikė atsakydama į rašytinį Pirmosios instancijos teismo klausimą, matyti, kad 2001 m. minėtai grupei vadovavo trys įmonės, t. y. apeliančią, GKV ir *Knauf Fiber Glass GmbH*. Tačiau pastaroji įmonė, pagrindinę veiklą vykdanči Jungtinėse Amerikos Valstijose, neveikė gipso plokščių rinkoje.
- 97 Iš tos pačios schemas matyti, kad GKV tiesiogiai ar netiesiogiai priklauso dešimtys įmonių, kurių dauguma vykdo veiklą minėtoje rinkoje.
- 98 Todėl reikia patikrinti, ar Komisija pagrįstai manė, kad už nagrinėjamą pažeidimą yra atsakinga *Knauf*, o ne GKV.
- 99 Taip būtų, jei GKV savarankiškai nesprensdė dėl savo elgesio nagrinėjamoje rinkoje.
- 100 Siekiant įvertinti, ar įmonė savarankiškai sprendžia dėl savo elgesio rinkoje, reikia atsižvelgti į visus reikšmingus veiksnius, kurie susiję su ekonominiais, organizaciniais ir teisiniais ryšiais, siejančiais ją su tos pačios grupės įmone, pripažinta atsakinga už minėtos grupės veiksmus, ir kurie gali skirtis konkrečiu atveju, o dėl to negalima pateikti baigtinio jų sąrašo (pagal analogiją žr. minėto Sprendimo *Akzo Nobel ir kt. prieš Komisiją* 74 punktą).

- 101 Pirma, šioje byloje nustatyta, kad GKV yra tik kontroliuojančioji įmonė, kuri neturi personalo ir turimas kapitalo bendroves valdo siekdama 22 dalininkų, kuriems ji priklauso, interesų, ir šiai išvadai *Knauf* neprieštarauja.
- 102 Antra, iš ginčijamo sprendimo 497 punkto matyti, kad GKV, tiek kalbant apie patalpas, tiek apie personalą, bent iš dalies priklauso nuo *Knauf*, ir to apeliantė taip pat neginčija.
- 103 Trečia, neginčytina, kad *Knauf* yra vienintelė nagrinėjamoje rinkoje veikianti *Knauf* grupės bendrija, kuri nėra valdoma GKV.
- 104 Ketvirta, dauguma per patikrinimus Komisijos rastų *Knauf* grupės dokumentų buvo surašyti ant apeliantės firminių blankų, ant kurių nurodyti jos kontaktiniai duomenys. Net jeigu šios bendrijos teiginys apeliaciniame skunde, kad šiuos dokumentus atsitiktinai nukopijavo arba sąmoningai pasirinko patikrinimą atlikę Komisijos pareigūnai, būtų teisingas, ji prie bylos ne pridėjo jokio šį teiginį patvirtinančio dokumento.
- 105 Penkta, pagal šio sprendimo 96 punkte minėtą schemą apeliantės apyvarta atitinkamoje rinkoje yra daug didesnė nei kitų gipso plokščių rinkoje veikiančių *Knauf* grupės įmonių. Ši aplinkybė parodo, kad apeliantė šioje grupėje atlieka lemiamą vaidmenį, bent kiek tai susiję su šia rinka.

- 106 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad praktiškai GKV savarankiškai nesprendžia dėl savo elgesio minėtoje rinkoje ir šiuo atžvilgiu priklauso nuo *Knauf*.
- 107 Priešingai nei teigia *Knauf*, tai, kad nėra vieno *Knauf* grupei vadovaujančio juridinio asmens, netrukdo pripažinti apeliančės atsakinga už šios grupės veiksmus.
- 108 Įmonių grupės teisinė struktūra, kuriai būdinga tai, jog nėra vieno šiai grupei vadovaujančio juridinio asmens, neturi lemiamos reikšmės, kai ši struktūra neatspindi faktinio minėtos grupės veikimo ir tikro organizavimo.
- 109 Todėl tai, kad tarp apeliančės ir GKV nėra teisinių pavaldumo sąsajų, negali paneigti išvados, jog pirmoji turi būti laikoma atsakinga už *Knauf* grupės veiksmus, nes neginčytina, kad praktiškai GKV savarankiškai nesprendžia dėl savo elgesio gipso plokščių rinkoje.
- 110 Iš to darytina išvada, jog Komisija nepadarė jokios vertinimo klaidos nusprenddama, kad apeliančė turi būti pripažinta atsakinga už visus *Knauf* grupės veiksmus.
- 111 Todėl ketvirtasis Pirmosios instancijos teisme apeliančės pareikšto ieškinio pagrindas, susijęs su Reglamento Nr. 17 15 straipsnio 2 dalies pažeidimu, atmestinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 112 Pagal Procedūros reglamento 122 straipsnio pirmą pastraipą, jeigu apeliacinis skundas yra pagrįstas ir pats Teisingumo Teismas priima galutinį sprendimą byloje, išlaidų klausimą sprendžia šis teismas.
- 113 Pagal minėto reglamento 69 straipsnio 2 dalį, kuri apeliaciniame procese taikoma pagal šio reglamento 118 straipsnį, pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti bylinėjimosi išlaidas, jei laimėjusi šalis to reikalavo. Tačiau pagal to paties reglamento 69 straipsnio 3 dalies pirmą pastraipą, jeigu kiekvienos šalies dalis reikalavimų patenkinama, o dalis atmetama, Teisingumo Teismas gali nurodyti kiekvienai šaliai padengti savo išlaidas.
- 114 Kadangi šioje byloje per apeliacinį procesą dalis *Knauf* ir Komisijos reikalavimų atmetama, abi jos turi padengti savo bylinėjimosi išlaidas šioje instancijoje.
- 115 Tačiau, kadangi *Knauf* ieškinyje dėl panaikinimo atmetas, reikia patvirtinti skundžiamo sprendimo rezoliucinės dalies 2 punktą, kiek tai susiję su bylinėjimosi pirmojoje instancijoje išlaidomis.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

- 1. Panaikinti 2008 m. liepos 8 d. Europos Bendrijų Pirmosios instancijos teismo sprendimą *Knauf Gips prieš Komisiją* (T-52/03), kiek juo pripažįstama, kad *Knauf Gips KG* atsakinga už *Knauf* grupę sudarančių įmonių padarytus pažeidimus.**

2. Atmesti likusią apeliacinio skundo dalį.

3. Atmesti *Knauf Gips KG* ieškinį dėl 2002 m. lapkričio 27 d. Komisijos sprendimo 2005/471/EB dėl EB sutarties 81 straipsnio taikymo procedūros prieš *BPB PLC, Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG, Société Lafarge SA* ir *Gyproc Benelux N.V.* (byla Nr. COMP/E-1/37.152 – Gipso plokštės) panaikinimo.

4. Kiekviena šalis padengia savo patirtas bylinėjimosi šioje instancijoje išlaidas, o visas bylinėjimosi pirmojoje instancijoje išlaidas padengia *Knauf Gips KG*.

Parašai.